

УДК 94(477):356.35+324

ТКАЧУК АНДРІЙ,

*аташе з питань оборони Посольства України в Республіці Австрія,
e-mail: zbruch1919@gmail.com, ORCID 0000-0001-7192-011X*

ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У ПРОГРАМНИХ ДОКУМЕНТАХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ НА ВИБОРАХ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ 2014 року В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

У статті виконаний огляд передвиборчих програм політичних партій, які брали участь у виборах до Верховної Ради України у 2014 р. Досліджено місце проблеми національної безпеки України у програмних документах партій-учасниць в умовах російської військової агресії. Показано, як український політикум відреагував на наявність російської загрози і яке вираження така реакція мала в передвиборчих програмах політичних сил. Зроблені висновки, що чинник російської агресії змусив український політикум переглянути своє ставлення до проблеми національної безпеки в напрямку необхідності зміцнення ЗСУ для протидії військовим зазіханням з боку РФ, а партії, які представили у своїх програмах конкретні й виважені кроки забезпечення національної безпеки, майже всі пройшли до вищого законодавчого органу країни.

Ключові слова: політичні партії; вибори; ЗСУ; агресія Росії проти України.

Постановка проблеми. Парламентські вибори 2014 р. в Україні проходили в надзвичайно складних соціально-політичних умовах, що стали наслідком подій Революції Гідності та російської агресії проти України. Російське військо втручання у внутрішні справи України, яке супроводжувалося анексією Криму та воєнним вторгненням на території Донецької та Луганської областей, мало явно деструктивний характер та загрожувало державному суверенітету і незалежності держави. У таких умовах вітчизняна політична еліта була змушена розробляти та втілювати в життя ефективні військово-політичні рішення, що стосувалися питань національної безпеки України. Значною мірою це відбилося й у змісті програм партій та об'єднань, із якими політичні сили йшли на позачергові вибори народних депутатів Верховної Ради України (далі - ВРУ), що відбулися 26 жовтня 2014 р. згідно з положеннями ст. 90 Конституції України. Обрані на виборах політичні сили - Блок Петра Порошенка (132 мандати), Народний фронт (82), Об'єднання "Самопоміч" (33), Опозиційний блок (29), Радикальна партія Олега Ляшка (22), ВО "Батьківщина" (19), ВО "Свобода" (6), "Сильна Україна", "Громадянська позиція", "Заступ", "Правий сектор" (по 1-му) та самовисуванці (96 мандатів) - значною мірою причетні до тієї політики, яку реалізовувала держава впродовж останніх чотирьох років. З огляду на те, що на Україну в наступному році очікують, поряд із президентськими, також вибори до вищого законодавчого органу - Верховної Ради, а також той факт, що російська загроза продовжує існувати, доцільним, на нашу думку, є дослідження діяльності політичних партій, що стосується безпосередньо безпекової політики держави.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. В українській історичній науці проблемам національної

безпеки та розбудови збройних сил було присвячено чимало наукових студій. Зокрема серед дослідників проблем національної безпеки слід згадати В. Горбуліна (2017), Г. Перепелицю (2002), Б. Левику (2012; 2014; 2016), Є. Магду (2016) та інших науковців. Усім їм належать ґрунтовні дослідження щодо питань національної безпеки, функціонування військової структури держави та особливостей державної політики в умовах військової агресії з боку іноземної держави. Однак наразі немає наукових праць, які б розглядали питання національної безпеки в контексті діяльності політичних партій, зокрема його місце в їхніх передвиборчих програмах.

Метою статті є з'ясування місця проблем національної безпеки України в умовах російської військової агресії в баченні партій-учасниць виборів до ВРУ у 2014 р.

Виклад основного матеріалу. Позачергові вибори народних депутатів українського парламенту відбулися 26 жовтня 2014 р. Відповідно до Закону України "Про вибори народних депутатів України" для політичних сил було встановлено 5-відсотковий прохідний бар'єр і змішану систему обрання. У низці регіонів України, зокрема в окупованому Росією Криму та в окремих округах Донецької та Луганської областей, від проведення виборів було вирішено відмовитися через російську військову агресію. Участь у виборах у багатомандатному окрузі взяли 29 партій, із яких лише 6 змогли потрапити до парламенту. Як засвідчили підсумкові результати голосування, вподобання виборців ґрунтувалися на попередній діяльності політиків, а також на тих меседжах, які були озвучені кандидатами в депутати.

Військові події на Донбасі, окупація Кримського півострова та загроза державному суверенітету викли-

кали небачений досі ріст самоусвідомлення українців. У таких умовах політичні партії, які брали участь у виборчій кампанії, звернули особливу увагу на безпекові проблеми, а також запропонували шляхи їх вирішення. До парламенту потрапили політичні сили, які мали різні погляди на характер військового конфлікту з Росією. Саме тому варіанти укріплення безпеки нашої держави, запропоновані політичними силами, подекуди були взаємовиключними.

Так, пропрезидентська партія "Блок Петра Порошенка" своїм пріоритетом у сфері зовнішньої політики України вважала її повноцінне членство в Європейському Союзі, щоб, як писав український класик, жити в "сім'ї вольній, новій"¹. Водночас у політичній силі зазначали, що шлях до ЄС є інструментом, своєрідним стимулом зміни країни й запровадження в ній європейських стандартів життя. Представники партії "Блок Петра Порошенка" вважали, що найефективнішим захистом від зовнішньої агресії є патріотичне об'єднання народу в боротьбі проти окупантів. Водночас у політичній силі переконували, що не допустять розбрату в суспільстві і протистояння на ґрунті мови, ідеології, релігії. Пріоритетною була політична та дипломатична боротьба за повернення тимчасово окупованого Криму і збереження територіальної цілісності України. У політичній силі вказували на досвід попередніх двох місяців, які засвідчили те, що Україна сама мусить забезпечувати свою оборону. Пропонувалося істотне збільшення витрат на модернізацію та посилення Збройних сил України та інших структур, які забезпечують захист від зовнішньої агресії. "Часи невинного пацифізму минули. Зміцнення обороноздатності країни має стати загальнонаціональною справою, ділом всіх і кожного", - зазначали в передвиборній програмі політичної сили. Також указувалося, що український ВПК здатний задовольнити більшість потреб армії й дати поштовх реіндустріалізації - відродженню промислового потенціалу України на рівні високих технологій².

Велику увагу питанню національної безпеки було приділено в передвиборній програмі політичної партії А. Яценюка "Народний фронт". Найголовнішим завданням партія вважала відновлення територіальної цілісності України, звільнення її від терористів, іноземних військ та найманців, встановлення належного контролю над державним кордоном. У зв'язку із цим було запропоновано реалізацію низки заходів коротко- та довгострокового планування³. Зокрема, на законодавчому рівні пропонувалося відновлення та реалізація стратегічного курсу на євроатлантичну інтеграцію. У партії вважали за доцільне оновлення Стратегії національної безпеки України та ухвалення нової Военної доктрини, у якій Росія буде чітко визначена державою-агресором. Що стосується Збройних сил та структур сектора безпеки й оборони, то їх пропонувалося реформувати та забезпечити новими, сучасними видами озброєнь, військового обладнання, допоміжними засобами. Важливим елементом у сфері зміцнення державної безпеки в політичній силі вважали підвищення престижності військової служби. Крім цього, була звернена увага на

необхідність будівництва та облаштування надійно укріпленого державного кордону⁴.

У передвиборній програмі партії мера Львова А. Садового - "Об'єднанні "Самопоміч" - містилося положення про те, що політична сила обстоюватиме ефективну взаємодію парламенту, Президента та Кабміну для формування нової военной доктрини. Представники політичної сили також убачали доцільність відмовитися від позаблокового статусу України. "Самопоміч" пропонувала формувати військовий резерв шляхом створення системи військової підготовки громадян. Поряд із запровадженням ефективного управління військово-промисловим комплексом партія наполягала на виробництві та закупівлі сучасного озброєння. Окрема увага частково була звернена й на соціальний захист військовослужбовців. Партія "Об'єднання "Самопоміч" декларувала прозоре та адресне забезпечення осіб, які захищали свободу українців та територіальну цілісність України, а також їхніх сімей. Також пропонувалося налагодження підтримки волонтерів, які самоорганізувалися для допомоги війську, а також загальнодержавне підвищення власної обізнаності, фізичної форми та патріотичного духу⁵.

Політична партія "Опозиційний блок" у своїй політичній програмі орієнтувалася на колишній електорат "Партії регіонів" - населення східних та південних областей України, яке виступало швидше за налагодження повноцінних відносин із Росією, аніж за інтеграцію держави до Європи. Вочевидь, саме тому в його політичній програмі жодним чином не йшлося про умови, у яких проходили парламентські вибори, а саме: військову агресію РФ проти України. У політичній силі пропонували забезпечити зміцнення обороноздатності України, модернізувати армію, підвищити соціальний захист військовослужбовців та їхніх сімей, правоохоронців, членів сімей загиблих і поранених учасників АТО. Поряд із цим "Опозиційний блок" вимагав роззброїти всі незаконні воєнізовані формування, якими на той час в Україні були добровольчі батальйони⁶.

У програмі Радикальної партії О. Ляшка зазначалося, що Росія хоче розвалити Україну через Східний фронт, а тому українське населення має забезпечити підтримку українських військових задля перешкоджання реалізації задумів Кремля. Крім цього, було запропоновано низку заходів, що стосувалися безпосередньо захисту цивільного населення в умовах російського військового вторгнення в Україну. У цьому випадку пропонувалося створити партизанські загони й підготувати цивільне населення до оборони великих міст. "Влада запрацює для фронту, генеральські посади займуть бойові офіцери. Пораненим та їхнім сім'ям держава забезпечить соціальний захист", - йшлося в програмі політичної сили, хоч вона й не містила конкретики щодо кроків з реалізації цих пунктів програми. Радикали також зазначали, що зроблять можливим повернення ядерного статусу Україні⁷, але цей пункт передвиборної програми деталізовано не було.

⁴ Там само.

⁵ Передвиборна програма Політичної партії "Об'єднання "Самопоміч". URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=185>

⁶ Передвиборна програма політичної партії "Опозиційний блок" "Україна: право на майбутнє". URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=199>

⁷ Програма Радикальної партії Олега Ляшка "План Ляшка. Перемога України". URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=144>

¹ Передвиборна програма партії "Блок Петра Порошенка". URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=202>.

² Там само.

³ Програма політичної партії "Народний фронт" "Відновлення України". URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=182>

Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина" у своїй передвиборній програмі під красномовною назвою "Україна переможе" вказувало на необхідність побудови потужних Збройних сил, проведення люстрації та повного перезавантаження країни. В умовах військової агресії сусідньої держави політична сила декларувала, що Україна не має права поступитися жодною п'яддю землі, оскільки "не за це гинули наші герої". У програмі політичної сили було запропоновано організувати Ставку Верховного Головнокомандувача, через яку голова держави мав здійснювати все керівництво обороною. Окремо була звернена увага на наявність "некомпетентних генералів", від яких потрібно було очистити армію. Кінцевим положенням програми "Батьківщини" було надання бійцям АТО статусу учасників бойових дій, їх забезпечення гідними зарплатами та пільгами, а також зняття бюрократичних перешкод для діяльності волонтерів.

Особливу увагу було приділено комплексу зовнішньополітичних питань. Зокрема, "Батьківщина" вважала необхідним повернення до "жєневського" формату перемовин із Росією, а також скасування "путінських законів", що в баченні політичної сили передавали РФ частину території Донбасу та амністували терористів. Увагу своїх потенційних виборців політична сила намагалася привернути до Організації Північноатлантичного договору (НАТО), яка трактувалася як система колективної безпеки, що може забезпечити свободу та мир для громадян, надійний захист від зазіхань Кремля. Саме тому стратегічною метою було визначено вступ України до НАТО, який мав супроводжуватися проведенням Всеукраїнського референдуму в день дострокових парламентських виборів - 26 жовтня 2014 р. У контексті євроінтеграції політичне ВО "Батьківщина" пропонувало забезпечити переоснащення ЗСУ згідно зі стандартами Альянсу, а також ухвалити закон про чіткий план та графік реформ для перетворення України на потенційного члена Альянсу. Контроль за його виконанням слід було покласти на громадянськість⁸.

Низка політичних сил отримала по декілька представників у парламенті, які у своїх виступах та інтерв'ю репрезентували позицію всієї партії, блоку чи об'єднання. Зокрема, досить детальною була передвиборна програма Всеукраїнського об'єднання "Свобода", яке декларувало намір запровадити правовий режим воєнного стану на території, де тривають бойові дії. ВО "Свобода" вимагало припинити дипломатичні відносини з Росією до часу припинення її агресії проти України та виплати компенсацій, а також установити візовий режим із РФ. У баченні "Свободи" нова концепція обороздатності держави полягала в розбудові високотехнічної професійної армії та масовому народному резерві ЗСУ за швейцарським зразком. Також мали бути сформовані загони територіальної оборони, а на всеукраїнському рівні пропонувалося запровадити систему загального військового вишколу громадян. Серед іншого пропонувалося "забезпечити покриття військових витратів країни за рахунок оподаткування надприбутків олігархів", а також установити фінансування ЗСУ на рівні 5 % від ВВП. Політична сила вказувала на наміри реорганізувати військово-промисловий комплекс для першочергового оснащення армії найновішим озброєнням та вимагала заборонити будь-яку військово-технічну співпрацю з РФ. Окремий пункт програми "Свободи"

стосувався проблем соціального захисту військовослужбовців та їхніх сімей, забезпечення високих соціальних гарантій для учасників АТО. Було запропоновано забезпечити їх пільгами в навчанні, працевлаштуванні, бізнесі, сплаті комунальних послуг, наданням безкоштовних земельних наділів. Вояків ОУН-УПА було запропоновано визнати учасниками боротьби за державну незалежність України, а День створення УПА, що припадає на 14 жовтня, було запропоновано визнати державним святом⁹.

На зовнішньополітичній арені "Свобода" пропонувала вимагати від держав, які гарантували безпеку України (Будапештський меморандум 1994 р.), дієвого захисту. Укласти двосторонню угоду із США про надання військово-технічної допомоги. Також пропонувалося визначити європейський україноцентризм стратегічним курсом країни. Спрямувати зовнішньополітичні зусилля на побудову тісної політико-економічної співдружності з країнами Балто-Чорноморської осі. Також уважалося за доцільне здійснити необхідні кроки для вступу України в НАТО. На думку "Свободи", військоове командування та силові структури слід було очистити від агентури Москви, зрадників і корупціонерів, а за антиукраїнську діяльність та пропаганду винних слід було позбавляти громадянства¹⁰.

Схожу риторичну мала програма партії Д. Яроша "Правий сектор", де було запропоновано запровадження воєнного стану по всій території України. Крім цього, пропонувалося на державному рівні визнати факт російської агресії. "Правий сектор" виступав за відновлення ядерного статусу України, хоча, так само, як і "радикали", не наводив конкретних кроків реалізації цього пункту своєї передвиборної програми. Пріоритетним простором для реалізації української геополітичної стратегії було запропоновано Середню і Східну Європу за діагоналлю Балтика-Закавказзя. Саме в цьому просторі, на думку представників політичної сили, були розташовані ті країни, котрі історично співдіяли з Україною (Швеція, Литва, Польща, Туреччина, Грузія). Крім цього, щодо зовнішньополітичних орієнтирів були згадані взаємодія з НАТО та іншими структурами міжнародної безпеки, що мали запобігти зовнішнім загрозам. "Правий сектор" декларував збільшення витратів на армію, її реформування та переозброєння. Також пропонувалося на державному рівні сприяти діяльності національно-патріотичних організацій, військово-спортивних, військово-технічних секцій, курсів та клубів. Поряд із цим важливе місце посідало вивчення військової справи й підняття на належний рівень національного військово-патріотичного виховання в середніх навчальних закладах¹¹.

Окрема увага була присвячена забезпеченню заходів безпеки в діяльності самих правоохоронних органів. Зокрема, "Правий сектор" пропонував провести люстрацію та оновлення особового складу силових органів, знищити російську агентурну мережу на території України, ліквідувати всі прояви сепаратизму та тероризму. Політики пропонували прирівнювати коруп-

⁸ Програма Всеукраїнського об'єднання "Батьківщина" "Україна переможе". URL: <https://ba.org.ua/programm/>

⁹ Програма докорінних перетворень політичної партії "Всеукраїнське об'єднання "Свобода" "Українська перемога". URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf-7171=155>.

¹⁰ Там само.

¹¹ Програма політичної партії "Правий сектор". "Перемога! Державність! Свобода!". URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=158>.

цію у військовій сфері до особливо тяжких злочинів, а також суттєво посилити кримінальну відповідальність за державну зраду, дезертирство та шпигунство. У соціальній сфері пропонувалося розроблення гарантованого пакету соціального страхування для військових та членів родин загиблих під час бойових дій. Створення концепції захисту українського інформаційного простору було віднесене до одного із пріоритетів партії. Також політики наполягали на доцільності надання державного статусу Добровольчому українському корпусу (ДУК)¹².

Партія А. Гриценка "Громадянська позиція" декларувала пріоритетність захисту миру та цілісності держави в умовах військових подій на сході України та російської анексії Криму. У баченні партії України слід було побудувати трирівневу систему оборони країни, яка ґрунтувалася б на професійній контрактній армії, військовому резерві постійної готовності та комплексній системі територіальної оборони. Крім цього, партія декларувала необхідність відновлення оборонно-промислового комплексу з опорою на власне виробництво та в кооперації з технологічно розвинутими державами. На думку політичної сили, у підсумку це мало забезпечити Збройні сили і Національну гвардію України сучасним озброєнням. З точки зору політичної сили в безпековому вимірі на зовнішньополітичній арені України слід було встановити союзницькі відносини із США та Великою Британією на двосторонній договірній основі. Пріоритетним називався "вихід на стандарти і критерії, необхідний для вступу України до Європейського Союзу і НАТО". "Громадянська позиція" також наполягала на тому, що в центрі уваги діяльності та відповідальності держави мають бути захист гідності прав і свобод громадянина згідно зі стандартами Європейського Союзу. Члени політичної сили також наполягали на переорієнтації силового блоку на пріоритетний захист народу і країни від зовнішніх загроз, "а не влади - від власного народу, як було дотепер"¹³.

У передвиборній програмі партії С. Тігіпка "Сильна Україна" йшлося, що мирний розвиток України неможливий без сучасної професійної армії на контрактній основі, яка "здатна дати відсіч будь-якій зовнішній агресії". Відтак, реформу військового сектора в політичній силі пропонували проводити в декілька етапів: ухвалення нової воєнної доктрини, яка буде відображати сучасний стан загроз і ризиків для безпеки країни; реформування структури і принципів фінансування ЗСУ, де пріоритетами були висока зарплата й соціальний захист солдатів та офіцерів, упровадження сучасних типів озброєнь; створення нового мобілізаційного плану, що спирається насамперед на наявний кадровий резерв зі співробітників правоохоронних органів. Також наголошувалося, що створення професійної армії сприятиме працевлаштуванню громадян. "Сильна Україна" також уважала, що зовнішня політика, національна безпека й оборона мають бути винятковими повноваженнями центральної влади. Право визначати межі держави має належати тільки народу України, і будь-які рішення щодо цього можуть ухвалюватися тільки на загальнонаціональному референдумі¹⁴.

¹² Там само.

¹³ Програма політичної партії "Громадянська позиція" "Від активного громадянина - до держави-лідера". URL: <https://gp.org.ua/pro-partiyu/programma-partii>

¹⁴ Передвиборна програма Партії Сергія Тігіпка "Сильна Україна" URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=176>

Політична партія "Всеукраїнське аграрне об'єднання "ЗАСТУП" декларувала державний суверенітет та територіальну цілісність України, а також погоджувалася, що у сфері безпеки держава може боронити себе всіма доступними засобами¹⁵.

На окрему увагу, на наш погляд, заслуговують програми політичних сил, які не потрапили до парламенту. Це пов'язуємо з тим, що їхні політичні лідери не зникли з політичної сцени, часто беручи участь у різного роду політичних акціях. Також окремі політичні сили, які не подолали п'ятивідсотковий бар'єр, поступившись партіям, близьким за ідеологією, усе-таки зберегли шанси поборотися за голоси виборців на наступних виборах. У передвиборній програмі забороненої в Україні Комуністичної партії пропагувалося не лише припинення вогню, але й "відхід у небуття мілітаризованої свідомості громадян, взаємної нетерпимості й ненависті, агресії й злості"¹⁶. Комуністи стверджували, що досягнення миру і його збереження немислимі без відновлення суверенітету й незаангажованості в царині зовнішньої політики. КПУ у своїй програмі стверджувала, що міжнародний курс країни мають окреслювати передовсім інтереси громадян України, а не "корисливі забаганки інших держав". Вони також пропагували встановлення "надійної зависи НАТОвським задумам"¹⁷. Представники КПУ стверджували про необхідність відновлення добросусідських і братерських відносин з державами СНД, найперше з Росією, Білорусією і Казахстаном, а також збереження єдності слов'янських народів.

Не оминули представники політичної сили й теми утворених добровольчих батальйонів, які в програмі КПУ були названі як "неофіційні збройні формування". Компартія в категоричній формі виступала за їхню негайну ліквідацію. Поряд із цим першочерговими заходами, на думку КПУ, мали стати забезпечення військовослужбовців житлом, гідним рівнем життя і соціальними гарантіями, а також відновлення народної шани до захисників Вітчизни¹⁸.

У політичній партії "Сила людей" вважали, що армія має формуватися на професійній основі винятково з патріотичних та підготовлених людей. У таких умовах кожен громадянин, який вирішив присвятити себе захисту держави, має отримати необхідні навички та засоби захисту, що відповідали б найвищим стандартам та найкращим міжнародним зразкам, а також належне матеріальне забезпечення. У сфері зовнішньої політики "Сила людей" уважала за доцільне негайну відмову України від позаблокового статусу, відновлення заходів з інтеграції в НАТО та можливість членства України в цій організації за результатами проведеного всеукраїнського референдуму¹⁹.

Увагу нацбезпеці поряд із вирішенням соціальних питань приділяла партія "Відродження". Представники політичної сили переконували, що в разі проходжен-

¹⁵ Передвиборна програма політичної партії "Всеукраїнське аграрне об'єднання "ЗАСТУП" "За рідну землю"! URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=206>.

¹⁶ Передвиборна програма Комуністичної партії України "За мир, народовладдя і справедливість"! URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=142>.

¹⁷ Там само.

¹⁸ Там само.

¹⁹ Передвиборна програма політичної партії "Сила людей". URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=204>.

ня до парламенту в першу чергу вони б зосередилися на вирішенні питань соціально вразливих верств населення, громадян з особливими потребами, ветеранів війни та праці, "афганців", чорнобильців²⁰.

Політична Партія "5.10" Є. Балашова виступила з ініціативою формування контрактної армії та гідного фінансування міліції. У політичній силі переконували, що це може забезпечити програма "5.10", яка завдяки збільшенню щорічних надходжень до бюджету та ВВП України на рівні \$50 млрд щорічно та \$2 трлн. відповідно, дозволить Україні захистити свої кордони і без компромісів відповісти на агресію інших країн. У програмі політичної сили також було задекларовано, що правоохоронець і солдат мають отримувати зарплатню не нижче \$1000²¹. Із настанням миру в Україні політична сила пропонувала скасувати військову повинність та перейти на контрактну армію, що мала бути скороченою вдесьтеро від існуючої, що налічувала на той час орієнтовно 157456 осіб, у тому числі 119166 військовослужбовців²².

Партія "Солідарність жінок України" у своїй програмі першочергово вимагала зупинити війну, задля чого в політичній силі пропонували "зробити все можливе й неможливе, щоб в Україні більше не пролилася жодна крапля крові". Однак конкретного механізму досягнення таких цілей у політичній силі не було запропоновано²³.

У передвиборній програмі Ліберальної партії України йшлося про ефективну зовнішню політику, метою якої було збереження цілісності країни; розвиток нових форм співробітництва з іншими країнами; розширення участі України в міжнародних організаціях і конвенціях; нормативи і стандарти яких необхідні й корисні для розвитку країни; збереження для України статусу транзитної держави, відновлення та розвиток експортних транспортних послуг; повернення Криму дипломатичними методами ведення міжнародної політики²⁴.

Зовсім мало проблемі забезпечення національної безпеки України було приділено у програмі політичної партії "Блок лівих сил України". У партії виступали лише за реформування та розбудову української армії, здатної забезпечити суверенітет і територіальну цілісність країни²⁵.

У політичній партії "Сила і честь" було задекларовано намір добиватися створення самодостатніх та боєздатних Збройних сил України. Крім цього, представники політичної сили виступали за забезпечення досягнення стратегічної мети - членства України в НАТО. Ок-

ремим пунктом у передвиборній програмі була необхідність покарання усіх винних у загибелі "Небесної сотні" та учасників АТО²⁶.

Партія "Зелена планета" Н. Земної також виступала за зміцнення обороноздатності країни та її безпеки. Водночас політична сила вказувала на необхідність проведення реформи ЗСУ, розширення міжнародного співробітництва у сфері економіки, енергетики, безпеки та охорони навколишнього середовища²⁷.

Партія зелених України у своїй програмі вважала пріоритетними питаннями національної безпеки захист земельних та водних ресурсів. Політична сила виступала за розвиток євроінтеграційних процесів, за активне співробітництво із країнами Чорноморського регіону, за зміцнення особливого партнерства України із Євросоюзом на засадах Угоди про асоціацію. Водночас її ідеологи вважали неприпустимим силове розв'язання проблем міждержавних стосунків та внутрішніх проблем, а також указували на необхідність беззастережного дотримання норм міжнародного права²⁸.

Конгрес українських націоналістів (КУН) у своїй програмі виступав за захист територіальної цілісності України в межах існуючих кордонів; звільнення всієї території України від окупаційних російських військ і повернення тимчасово окупованого Криму під юрисдикцію Києва; посилення кримінальної відповідальності за дії, спрямовані на підрив національної безпеки України; фінансування Збройних сил України на рівні, не нижчому ніж 2,5 % ВВП; зміцнення системи початкової військової підготовки із залученням до педагогічного корпусу викладачів (здебільшого офіцерів) - українських патріотів, належне соціальне забезпечення військових. У зовнішньополітичній сфері КУН вимагав негайного приєднання України до Європейського Союзу, відмови від "позаблоковості" й відновлення стратегічного курсу на вступ до НАТО; становлення України як регіонального лідера в Південно-Східній Європі, призначення пожиттєвих пенсійних виплат Російською Федерацією сім'ям загиблих українських громадян і поранених під час російської агресії. Балтійський, чорноморський та каспійський регіони - зона національних інтересів України²⁹.

Висновки

Як можна побачити з наведених положень політичних програм партій-учасниць виборів 2014 р., український політикум у цілому досить активно взяв участь у розробленні питань, що стосувалися проблеми національної безпеки в умовах російської військової експансії та були на порядку денному. Зокрема, політичні діячі, які традиційно орієнтувалися на проросійськи налаштованих громадян України, у своїх програмах фактично уникнули згадок про проблеми нацбезпеки та необхідність відсічі агресору. Політичні сили, які в силу

²⁰ Передвиборна програма партії "Відродження" на позачергових виборах народних депутатів України 2014 року. URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=175>.

²¹ Передвиборна програма політичної партії "5.10". URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=178>.

²² Про чисельність ЗС України на 2014 рік: Проект Закону України від 21.11.2013 № 3657 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49127.

²³ Передвиборна програма партії "Солідарність жінок України" на позачергових виборах народних депутатів України 26 жовтня 2014 року URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=209>.

²⁴ Передвиборна програма Ліберальної партії України "Людина - понад усе!" URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=147>.

²⁵ Передвиборна програма політичної партії "Блок лівих сил України" "Людина - понад усе!". URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=198>.

²⁶ Передвиборна програма політичної партії "Сила і честь". URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=192>.

²⁷ Передвиборча програма Української партії "Зелена планета" URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=153>.

²⁸ Передвиборча програма Партії зелених України "За чесну державу і чисту країну!". URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=139>.

²⁹ Передвиборча програма політичної партії Конгрес українських націоналістів. URL: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=207>.

політичних обставин позиціонували себе як "партії влади", наполягали на необхідності формування боєздатних збройних сил, розбудови ВПК і налагодження тісної співпраці з державами НАТО та ЄС. Що стосується правого сегмента українського політикуму, то ці політичні партії вимагали рішучої відсічі РФ та розірвання з нею будь-яких зв'язків. Аналіз передвиборних програм партій-учасниць виборів 2014 р. дозволив зробити висновки про те, що чинник російської агресії змусив український політикум переглянути своє ставлення до проблеми національної безпеки в напрямку необхідності зміцнення ЗСУ для протидії військовим зазіханням з боку РФ.

ВИКОРИСТАНІ ПОСИЛАННЯ

Горбулін В. П. Національна безпека як пріоритет сучасного державотворення. *Вісник Національної академії наук України*. 2017. № 1. С. 25-29. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/114403/05-Horbulin.pdf?sequence=1>.

Левик Б. С. Військово-політичне забезпечення становлення збройних сил України 1991-1992 рр. (за архівними матеріалами Державного галузевого архіву Міністерства оборони України). *Схід*. 2012. № 3 (117). С. 96-101.

Левик Б. С. Зміна геополітичного вибору незалежної України (сучасний історичний аспект). *Схід*. 2016. № 4 (144). С. 96-61.

Левик Б. С. Концепція Балто-Чорноморського союзу і пострадянський простір. *Схід*. 2014. № 5. С. 80-84.

Магда Е. В. Гибридная агрессия России в Украине: уроки для Европы. *Studia humanistyczno-społeczne*. 2016. № 2. С. 85-95. DOI: 10.17951/we.2016.2.2.85.

Магда Е. В. Загрози гібридної війни для європейської інтеграції України. *Стратегічна панорама*. 2016. № 1. С. 61-65.

Парламентський контроль над збройними силами: досвід європейських країн. Київ: Стилюс, 2002. 552 с.

Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ: НІСД, 2017. 496 с.

REFERENCES

Gorbulin, V.P. 2017a. National security is a priority of such an important state. *Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*. 1: 25-29. Available at: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/114403/05-Horbulin.pdf?sequence=1>

Gorbulin, V.P. (ed.) 2017b. *Svitova gibridna viyna: Ukrainian Front*. NISD Publishing, Kyiv, 496 p. (ukr).

Levyk, B. 2012. Military and political security of the armed forces of Ukraine in 1991-1992 (archival material of State branch archives of the Ministry of Defence of Ukraine). *Skhid*, no. 3(117): 96-101. Available at: <http://skhid.kubg.edu.ua/article/view/16476>.

Levyk, B. 2016. Change of the geopolitical choice of independent Ukraine (current historical aspect). *Skhid*, no. 4(144): 57-61. DOI: [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2016.4\(144\).77988](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2016.4(144).77988).

Levyk, B. 2014. Concept of Balto-Black Sea Union and Post-Soviet Territory. *Skhid*, no. 5(131). DOI: [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2014.5\(131\).29428](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2014.5(131).29428)

Magda, Ye.V. 2016a. Hybrid aggression of Russia in Ukraine: lessons for Europe. *Studia humanistyczno-społeczne*. № 2: 85-95. DOI: <https://doi.org/10.17951/we.2016.2.2.85>

Magda, Ye. V. 2016b. Zagrozi gibridoji viyni for European Europe Integration of Ukraine. *Strategic panorama*. No. 1: 61-65.

Perepelitsa, G.M. (comp., ed.) 2002. *Parliamentary control over the building forces: European countries (Text)*. National Strategic Investigation Center under the Administrative Board of the President of Ukraine, Geneva Center for Democratic Control over the Strength of Power (Switzerland). Kyiv: Stilos, 2002. 552 p. (ukr).

Tkachuk Andriy,

Embassies of Ukraine in the Republic of Austria,

e-mail: zbruch1919@gmail.com, ORCID 0000-0001-7192-011X

NATIONAL SECURITY ISSUES IN SOFTWARE DOCUMENTS OF POLITICAL PARTIES ON ELECTIONS TO SUPREME COUNCIL OF UKRAINE IN 2014-th IN THE CONDITIONS OF RUSSIAN AGRICULTURE

The article deals with the election programs of political parties that participated in the elections to the Verkhovna Rada of Ukraine in 2014. The place of the problem of national security of Ukraine in the program documents of party-political parties in the conditions of Russian military aggression was investigated. It was found that the Ukrainian politician reacted differently to the presence of the Russian threat, which was expressed in the election programs of political forces. Political forces, which were considered "pro-Russian" in their programs, actually avoided references to the problems of national security and the need to repel the aggressor. The parties and political blocs that, as a result of historical circumstances, were perceived as "parties of power", pointed to the need for the formation of a combat-capable military force, the development of the military-industrial complex and the establishment of close cooperation with the NATO and EU states. A number of political forces demanded a decisive rebuff of the RF and the dissolution of any relations with it. A number of parties raised the problem of corruption in the army and, in the context of strengthening the defense capabilities of the state, demanded lustration among law enforcers. It was clarified that the "parties of power" and political forces whose participants were in the zone of combat operations in the Donbas not only clearly defined the Russian Federation as an aggressor state, but also offered detailed steps, the application of which, in their opinion, had little to contribute to the provision of repulsion of the aggressor. The analysis of the election programs of the parties of the 2014 elections allowed us to conclude that the factor of Russian aggression forced the Ukrainian politician to reconsider its attitude to the problem of national security in the direction of the need to strengthen the Armed Forces of Ukraine to counter military incursions by the Russian Federation.

Key words: *political parties; elections; Ukrainian Armed Forces; aggression against Ukraine.*

© Ткачук Андрій

Надійшла до редакції: 18.09.2018

Прийнята до друку: 17.12.2018